

การพัฒนาผู้นำทางจริยธรรมต้นแบบของผู้สูงอายุบนฐานฮีต-คองวัฒนธรรมอีสาน ในจังหวัดมหาสารคาม

Development of Role Model Ethical Leaders for the Elderly on Heet-Kong of Isan

Culture in Mahasarakham Province

สิปปิย ชาญสาสนี จันทรดอน¹ และ นัฐธิญา จันทรดอน²

Sippiya Chayanusasanee Jundon¹, and Nattiya Jundon²

¹คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

¹Faculty of Humanities and Social Science Rajabhat Maha Sarakham University

²พยาบาลวิชาชีพ ระดับชำนาญการ โรงพยาบาลยางตลาด

²Registered Nurse (Professional Level) Yangtalad Hospital

¹E-mail: zippiya@hotmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4233-9232>

²Corresponding author e-mail: acceptg@Gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4715-3736>

Received 13/11/2022

Revised 13/11/2022

Accepted 15/11/2022

บทคัดย่อ

จังหวัดมหาสารคาม กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด โดยการนำฮีตคองมาเป็นแบบแผนแนวทางในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น มีเป้าหมายขับเคลื่อนให้เป็นสังคมแห่งภูมิธรรมและส่งผลให้เกิดการสร้างภูมิคุ้มกันทางครอบครัว ผู้สูงอายุถือว่าเป็นบุคลากรที่สำคัญในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์และเป็นต้นแบบที่สำคัญของสังคม ดังนั้นการวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและศักยภาพของผู้สูงอายุในตำบลท่าสองคอน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม (2) เพื่อใช้เป็นแนวทางพัฒนาผู้นำทางจริยธรรมต้นแบบของผู้สูงอายุหลักฮีต-คองวัฒนธรรมอีสานในตำบลท่าสองคอน อำเภอเมืองจังหวัดมหาสารคาม (3) เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาผู้นำทางจริยธรรมต้นแบบของผู้สูงอายุตามหลักฮีตคองวัฒนธรรมอีสานในตำบลท่าสองคอน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม (4) เพื่อสรุปผลการพัฒนาสร้างผู้นำทางจริยธรรมต้นแบบของผู้สูงอายุตามหลักฮีต-คองวัฒนธรรมอีสานในตำบลท่าสองคอน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน ระหว่างเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ มีเครื่องมือการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง แบบประเมินผล แบบสังเกต และแบบบันทึก โดยมีกลุ่มตัวอย่างจำนวน 100 คน และกลุ่มเป้าหมายจำนวน 30 คน แล้วนำข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์ในเชิงเนื้อหา ผลการศึกษาพบว่า (1) สภาพปัญหาและศักยภาพของผู้สูงอายุในตำบลท่าสองคอนคือปัจจุบันผู้สูงอายุในชุมชนท่าสองคอนได้มีการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตแต่ปฏิบัติตามประเพณีในชุมชนของตนเองอย่างเคร่งครัด ด้านศักยภาพของผู้สูงอายุมีบทบาทในฐานะเป็นผู้นำทางด้านเป็นผู้ปฏิบัติและผู้ถ่ายทอดประเพณี ฮีตสิบสองคองสิบสี่แก่อนุชนรุ่นหลัง (2) แนวทางพัฒนาผู้นำทางจริยธรรมต้นแบบของผู้สูงอายุหลักฮีต-คองวัฒนธรรมอีสานในตำบลท่าสองคอน อำเภอเมืองจังหวัดมหาสารคาม พบว่าใช้กระบวนการในการพัฒนาโดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ มรรค 8 เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต

[269]

.....
จนพัฒนาเป็นภาวะผู้นำ (3) เพื่อพัฒนาให้เป็นผู้นำทางจริยธรรมต้นแบบของผู้สูงอายุตามหลักฮีตคองวัฒนธรรมอีสานในตำบลท่าสองคอน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม พบว่า ประยุกต์ใช้ 2 กระบวนการคือ การสร้างพื้นที่ให้ผู้สูงอายุได้มีกิจกรรมร่วมกันได้แสดงออกถึงภาวะผู้นำกระบวนการที่ถูกต้องและ การสร้างระบบการทำงานเครือข่ายผู้นำทางจริยธรรมต้นแบบ (4) ผลการพัฒนาสร้างผู้นำทางจริยธรรมต้นแบบของผู้สูงอายุตามหลักฮีต-คองวัฒนธรรมอีสานในตำบลท่าสองคอน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม พบว่า จากการประมวลผลความรู้วิธีการพัฒนาผู้นำทางจริยธรรมต้นแบบของผู้สูงอายุตามหลักฮีต-คองวัฒนธรรมอีสาน ทั้ง 3 กระบวนการ การฝึกฝนตนเองและการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงของผู้สูงอายุที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้สามารถนำไปบูรณาการเป็นผู้นำทางจริยธรรมต้นแบบได้

คำสำคัญ: ผู้นำทางจริยธรรม; ผู้สูงอายุ; ฮีต-คองวัฒนธรรมอีสาน

Abstract

Maha Sarakham Province has established a provincial development strategy by adopting Heet-Kong as a model for the development of local communities the goal is to drive to be a society of dharma, resulting in the creation of family immunity. The elderly are considered key personnel in driving strategies and are important role models for society. This research Objectives (1) To study the problems and potential of the elderly in Tha Song Khon Subdistrict, Mueang District, Maha Sarakham Province. (2) To develop a model ethical leader of the elderly in Heet-Kong culture. (3) To develop and be used as a model ethical leader of the elderly according to the Isan culture. (4) To summarize the development of a model ethical leader of the elderly according to the Heet-Kong principle of Isan culture. This research is Mix Method between quantitative and qualitative research tools, such as questionnaires, semi-structured interviews, observational evaluation, and record, with a sample of 100 people and a target group of 30 people, and the data were analyzed in content analysis. The study found that (1) the Problem situation and potential of the elderly in the Tha Song Khon Sub-district is that at present, the elderly in the Tha Song Khon community have changed their way of life but strictly follow their community traditions. The leader is the practitioner and the personification of the Heet 12 kong 14 traditions to future generations. (2) Develop a model ethical leader of the elderly, HEAT-Kong, Isan culture. The results of the research showed that the development process was used by using the Buddhist principle, The Noble Eightfold Paths, as a way of living until developing into a leading state. (3) Develop and be used as a model ethical leader of

[270]

the elderly according to the Isan culture, it was found that two processes were applied: creating an area for the elderly to have joint activities to express to leadership, processes and systems building, the model ethical leader network. And (4) Development of the model ethical leader development of the elderly according to the Heet-Kong of Isan culture, it was found that from the collection of knowledge and methods of developing a model ethical leader of the elderly According to the Heet-Kong of Isan culture, the three processes of self-training and learning from the elderly practice used in this research.

Keywords: Ethical Leaders; Elderly; Heet-Kong of Isan Culture

บทนำ

จารีตประเพณีที่ชาวอีสานได้สืบทอดต่อกันมานั้นเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันทรงคุณค่า เรียกว่า ตีสิบสองคองสิบสี่ (ฮีต – คอง) ซึ่งประกอบด้วยจารีตประเพณีสิบสองอย่างในสิบสองเดือน เรียกว่า ฮีตสิบสอง อันเป็นแนวปฏิบัติที่สืบทอดกันมาจนเป็นแบบแผนและขนบธรรมเนียม ส่วนแนวทางที่ใช้ปฏิบัติในการดำเนินชีวิตภายใต้การอยู่ร่วมกันในสังคม เรียกว่า คองสิบสี่ โดยแบ่งเป็นคองสำหรับผู้ปกครอง และคองสำหรับประชาชนทั่วไป (ธวัชบุญโหมท, 2547) การอนุรักษ์สืบทอดและการนำมาเป็นแบบแผนปฏิบัติในการดำรงชีวิตมีการประยุกต์ความเชื่อเดิมและคำสอนของศาสนาพุทธอย่างลงตัวภายใต้คำสั่งสอนที่เรียกว่า ฮีต-คอง ด้วยความสามารถของบรรพบุรุษที่เป็นปราชญ์ซึ่งถือได้ว่าเป็นจารีตประเพณีที่ดั่งมาของชนอีสานที่ยึดถือปฏิบัติสืบทอดกันมาอย่างช้านานจากรุ่นสู่รุ่น คนอีสานให้ความสำคัญกับการปฏิบัติตามฮีตสิบสองคองสิบสี่เป็นอย่างมาก ถ้าผู้ใดไม่ปฏิบัติหรือฝ่าฝืนถือเป็นความผิดถูกสังคมลงโทษตั้งข้อรังเกียจอย่างจริงจัง (จารุบุตร เรื่องสุพรรณ. 2525) แม้ในปัจจุบันความเคร่งครัดเหล่านั้นอาจจะลดทอนไปบ้างทั้งนี้แล้วแต่สถานการณ์ แต่ฮีตสิบสองคองสิบสี่มีความสำคัญอยู่มาก ที่สามารถประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับปัจจุบันเพื่อเป็นเข็มทิศและปฏิทินชีวิตของชุมชน ประโยชน์ของฮีตคองยังสามารถเป็นบรรทัดฐานทางสังคมเมื่อปฏิบัติแล้วสามารถให้ตนเองมีความสุขและสังคมสงบสุขได้

ปัจจุบันมีการเพิ่มขึ้นของประชากรสูงอายุเกิดขึ้นทั่วโลก โดยในปี ค.ศ. 2018 ทั่วโลกมีประชากรสูงอายุ 60 ปีขึ้นไป 990 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 13 ของประชากรทั้งหมด ส่วนในภูมิภาคอาเซียนก็เข้าสู่สังคมสูงอายุ โดยพบว่า มีประชากรสูงอายุ จำนวน 67 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 10 ของประชากรทั้งหมด ในปี 2018 ซึ่งมีประเทศสมาชิกอาเซียนที่เป็นสังคมสูงอายุไปแล้ว 4 ประเทศ คือสิงคโปร์ (ร้อยละ 20) ไทย (ร้อยละ 18) เวียดนาม (ร้อยละ 12) และมาเลเซีย (ร้อยละ 10) และสำหรับประเทศไทยในปี พ.ศ. 2562 มีประชากรผู้สูงอายุ 11 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 16.73 (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2562) ของประชากรทั้งหมด และกำลังจะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ในปี พ.ศ.2564 โดยผู้สูงอายุจะกลายเป็นประชากรกลุ่มใหญ่ที่สุดในสังคม ประเทศไทยกำลังมีอายุสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว อีก 4 ปีข้างหน้าจะเป็น “สังคมสูงอายุอย่างสมบูรณ์” เมื่อสัดส่วน

[271]

Citation:

สิบปี ขยันทาสี จันทอน และ นัฐธิดา จันทอน. (2565). การพัฒนาผู้นำทางจริยธรรมต้นแบบของผู้สูงอายุบนฐานฮีต-คองวัฒนธรรมอีสาน ในจังหวัดมหาสารคาม.

วารสารสหวิทยาการวิจัยและวิชาการ, 2 (6), 269-282

Jundon, C. S., Jundon, & N., (2022). Development of Role Model Ethical Leaders for the Elderly on Heet-Kong of Isan Culture in Mahasarakham

Province. Interdisciplinary Academic and Research Journal, 2 (6), 269-282; DOI: <https://doi.org/10.14456/iarj.2022.146>

ผู้สูงอายุถึงร้อยละ 20 และอีก 20 ปีข้างหน้า สัดส่วนประชากรสูงอายุจะสูงขึ้นถึงร้อยละ 30 ของประชากรทั้งหมดอีก 20 ปีข้างหน้าคนในวัยแรงงานอายุ 15-59 ปี จะลดลงจาก 44 ล้านคน เหลือเพียง 37 ล้านคน แต่ผู้สูงอายุจะเพิ่มขึ้นอีกเกือบเท่าตัวจาก 11 ล้านคนเป็น 20 ล้านคน ทั้งนี้การก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของประเทศไทย ทำให้ผู้สูงอายุเผชิญกับปัญหาในการดำรงชีวิต รวมทั้งปัญหาด้านสุขภาพเนื่องมาจากอายุที่เพิ่มขึ้น และการเปลี่ยนแปลงของร่างกายตามวัย ส่งผลให้เกิดการเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรังต่าง ๆ (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2561) แต่อย่างไรก็ตาม ประชากรผู้สูงอายุถือว่าเป็นบุชชนียบุคคลที่มีคุณค่าของสังคม เป็นบุคคลที่จะสามารถถ่ายทอดความรู้ประวัติความเป็นมาของสังคมตนเอง ส่งต่อในเรื่องภูมิปัญญา ประเพณีวัฒนธรรมที่ดีงามของตนให้แก่ลูกหลาน ได้อย่างสง่างามและมีศักยภาพ เนื่องจากผู้สูงอายุมีการสะสมความรู้ของตนเองมายาวนาน จึงเหมาะที่จะเป็นต้นแบบแก่ลูกหลานเพื่อการสืบทอด ศึกษาค้นคว้าต่อไป ในขณะที่เดียวกันรัฐบาลก็มีนโยบายในการสร้างยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ได้มีแนวทางการพัฒนาจังหวัดภาค และเมือง ด้วยการนำหลักธรรม ภูมิปัญญา และวัฒนธรรมมาเป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นของตนซึ่งสอดคล้องกับการกำหนดวิสัยทัศน์ไทยแลนด์ 4.0 เป็นวิสัยทัศน์เชิงนโยบายการพัฒนาของประเทศ โดยมีภารกิจสำคัญในการขับเคลื่อนปฏิรูปประเทศด้านต่าง ๆ เพื่อปรับแก้จัดระบบปรับทิศทางการสร้างหนทางพัฒนาประเทศให้เจริญสามารถรับมือกับโอกาสและภัยคุกคามแบบใหม่ ๆ ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วรุนแรงในศตวรรษที่ 21 เป็นต้น

จังหวัดมหาสารคาม ถือได้ว่าเป็นจังหวัดหนึ่งของทางภาคอีสานที่ได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด โดยการนำฮิตคองที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาเป็นแบบแผนแนวทางในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนเป็นสังคมแห่งภูมิธรรมหรือเพื่อต้องการสร้างภูมิคุ้มกันภัยทางครอบครัวและชุมชนบนฐานฮิตคองวัฒนธรรมอีสาน ทั้งนี้ เมื่อนักวิจัยได้ลงพื้นที่สำรวจปัญหาและความต้องการของชุมชนในจังหวัดมหาสารคาม ชุมชนในตำบลท่าสองคอน อำเภอเมืองเป็นชุมชน เป็นชุมชนที่มีเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่ควรค่าแก่การมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาบุคคลและชุมชน ตามแนวทางที่จังหวัดต้องการจะสนับสนุน ส่งเสริม พัฒนาขับเคลื่อนดำเนินการสร้างภูมิคุ้มกันภัยทางครอบครัวและชุมชนบนฐานฮิตคองวัฒนธรรมอีสาน ประกอบกับสถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนท่าสองคอนกำลังประสบกับปัญหาต่าง ๆ ด้วยอิทธิพลของกระแสโลกาภิวัตน์ เช่น ปัญหาครอบครัว ปัญหาความรุนแรง ปัญหายาเสพติด เป็นต้น

จากความสำคัญและปัญหาดังกล่าวในข้างต้นถือได้ว่าเป็นโอกาสอันดีที่ผู้วิจัยจะได้นำความรู้ความสามารถที่มีมาบริการวิชาการแก่ชุมชนและสร้างกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมในชุมชนท้องถิ่นเพื่อเป็นรูปแบบหรือแนวทางในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาในชุมชนโดยผ่านกระบวนการวิจัยเรื่อง การพัฒนาผู้นำทางจริยธรรมต้นแบบของผู้สูงอายุบนฐานฮิตคองในวัฒนธรรมอีสานในจังหวัดมหาสารคามเพื่อให้เป็นบุคคลต้นแบบที่มีภูมิคุ้มกันภัยทางครอบครัวและชุมชนบนฐานฮิตคองในวัฒนธรรมอีสานหรือการเกิดภูมิคุ้มกันทางสังคมอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและศักยภาพของผู้สูงอายุในตำบลท่าสองคอน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม
2. เพื่อพัฒนาผู้นำทางจริยธรรมต้นแบบของผู้สูงอายุหลักฮีต-คองวัฒนธรรมอีสานในตำบลท่าสองคอน อำเภอเมืองจังหวัดมหาสารคาม
3. เพื่อพัฒนาใช้เป็นแนวทางพัฒนาผู้นำทางจริยธรรมต้นแบบของผู้สูงอายุตามหลักฮีตคองวัฒนธรรมอีสานในตำบลท่าสองคอน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม
4. เพื่อสรุปผลการพัฒนาสร้างผู้นำทางจริยธรรมต้นแบบของผู้สูงอายุตามหลักฮีต-คองวัฒนธรรมอีสานในตำบลท่าสองคอน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสานระหว่างเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ (Mixed Method Research) ในลักษณะเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของชุมชน (Action Research)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ผู้ที่อายุ 60 ขึ้นไป อาศัยอยู่ใน ตำบลท่าสองคอน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 2,129 คน

ขนาดกลุ่มตัวอย่าง คำนวณจากการวิเคราะห์ค่าอำนาจในการทดสอบด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ G*Power Version 3.1 กำหนดค่า effect size ตามเกณฑ์ของ Cohen's d เท่ากับ 0.5 และค่าแอลฟา (alpha) ที่ 0.05 ใช้ค่าอำนาจทดสอบ (Power) ที่ 0.8 คำนวณกลุ่มตัวอย่างได้ 27 คน เพื่อป้องกันการสูญหายของกลุ่มตัวอย่างผู้วิจัยจึงพิจารณาเพิ่มจำนวนกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 10 จึงได้กลุ่มตัวอย่างกลุ่มละ 30 คน โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental sampling) โดยมีเกณฑ์คัดกลุ่มตัวอย่างเข้าร่วมการวิจัย (Inclusion criteria) ดังนี้ 1) สื่อสารภาษาไทยได้ 2) ยินยอมเข้าร่วมการวิจัย เกณฑ์การคัดกลุ่มตัวอย่างออกจากการวิจัย (Exclusion criteria) ได้แก่ 1) เป็นผู้ที่มีความบกพร่องด้านความจำ 2) มีข้อจำกัดด้านร่างกายที่ไม่สามารถปฏิบัติกิจกรรมได้ เช่น ไม่สามารถนั่งระยะเวลานานได้ และเกณฑ์การนำกลุ่มตัวอย่างออกจากการวิจัย (Withdrawal of participant criteria) 1) ขาดการติดต่อ 2) ไม่ต้องการเข้าร่วมจนเสร็จสิ้นการวิจัย

กระบวนการวิจัย

ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัญหาและศักยภาพของผู้สูงอายุในตำบลท่าสองคอน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ในระยะเริ่มแรกนี้ จะดำเนินการวิจัยเป็นแบบ“เชิงคุณภาพ” (Qualitative) โดยมีกระบวนการศึกษาตามขั้นตอนที่วางเอาไว้ ดังนี้

1) ศึกษางานเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง นำมาวิเคราะห์ข้อมูล (สกัดและกลั่นกรองข้อมูล) และการตรวจสอบข้อมูลที่ได้มาอย่างลึกซึ้ง

2) การลงพื้นที่ภาคสนาม เพื่อสำรวจข้อมูลบริบทของพื้นที่ สภาพปัญหาและศักยภาพชุมชนและผู้สูงอายุ นัดหมายผู้นำชุมชน/ประชาชนในพื้นที่ เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัย การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน จัดทำเวทีประชาคม (The Community Forum) จัดทำแผนที่เดินดิน (Foot Map) การสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจงจำนวน 30 คน การรวบรวมข้อมูลและสรุปผล

ระยะที่ 2 การพัฒนาผู้นำทางจริยธรรมต้นแบบของผู้สูงอายุบนฐานฮีต-คองวัฒนธรรมอีสาน ในจังหวัดมหาสารคามในระยะที่สอง จะดำเนินการวิจัยเป็นแบบ“เชิงคุณภาพ” (Qualitative) โดยมีกระบวนการศึกษาตามขั้นตอนที่วางเอาไว้ ดังนี้

1) ศึกษาทบทวนวรรณกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง การรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล (สกัดข้อมูล) การสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้มา (กลั่นกรองข้อมูล) และการตรวจสอบข้อมูลที่ได้มาอย่างลึกซึ้ง

2) การลงพื้นที่ภาคสนาม คือ ระดมสมองของกลุ่มเป้าหมาย (Brainstorming) กระบวนการสนทนากลุ่ม (Focus Group) กระบวนการเทคนิคปฏิบัติการ AIC (Appreciation Influence Control) กระบวนการเทคนิคปฏิบัติการ FSC สร้างอนาคตร่วมกัน (Future Search Conference) สัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจงจำนวน 30 คน การพัฒนาผู้นำจริยธรรมต้นแบบตามหลักฮีตคองวัฒนธรรมอีสานในตำบลท่าสองคอน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

3) การรวบรวมข้อมูลและสรุปผล

ระยะที่ 3 จะดำเนินการวิจัยเป็นแบบเชิงคุณภาพ (Qualitative) และเชิงปริมาณ (Quantitative) โดยมีกระบวนการศึกษาตามขั้นตอนที่วางเอาไว้ ดังนี้

1) การประเมินผลก่อนการพัฒนาใช้ โดยกลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้นำชุมชน ประชาชน และผู้ที่เกี่ยวข้อง ในตำบลท่าสองคอน ทั้งหมด 20 หมู่บ้าน หมู่บ้านละ 10 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 200 คน ด้วยการใช้แบบประเมินผลก่อนการพัฒนาใช้ ว่ามีผลเป็นอย่างไร อยู่ในระดับใด

2) กระบวนการฝึกอบรมความรู้ (Knowledge Training) ก่อนการพัฒนาใช้ ให้กับกลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้นำชุมชน ประชาชน และผู้ที่เกี่ยวข้อง ในตำบลท่าสองคอน ทั้งหมด 20 หมู่บ้าน หมู่บ้านละ 10 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 200 คน

3) การพัฒนาผู้นำทางจริยธรรมต้นแบบของผู้สูงอายุบนฐานฮีต-คองวัฒนธรรมอีสาน ในตำบลท่าสองคอน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

4) การติดตามผลและการสังเกตการณ์การพัฒนาใช้ เพื่อติดตามผลและให้คำแนะนำร่วมแก้ไขปัญหาและอุปสรรคที่ขึ้นในช่วงของการพัฒนาใช้

5) กระบวนการประชุมติดตามผลการพัฒนาใช้ประจำทุกเดือน (อย่างน้อยเดือนละครั้ง)

6) การสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจงจำนวน 30 คน

7) การรวบรวมข้อมูลและสรุปผล

ระยะที่ 4 ดำเนินการวิจัยเป็นแบบผสมผสานระหว่าง“เชิงคุณภาพและปริมาณ” (Qualitative and Quantitative) โดยมีกระบวนการศึกษาตามขั้นตอนที่วางเอาไว้ ดังนี้

1) การประเมินผลการพัฒนาใช้ฯ โดยกลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้นำชุมชน ประชาชน และผู้ที่เกี่ยวข้องในตำบลท่าสองคอน ทั้งหมด 20 หมู่บ้าน หมู่บ้านละ 10 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 200 คน ด้วยการใช้แบบประเมินผลก่อนการพัฒนาใช้ฯว่ามีผลเป็นอย่างไร อยู่ในระดับใด

2) กระบวนการถอดบทเรียน (Lesson Learned) ก่อนการสรุปผลการวิจัย

3) กระบวนการฝึกอบรมความรู้ (Knowledge Training) หลังการพัฒนาใช้ฯ

4) การรวบรวมข้อมูลและสรุปผล

5) การจัดประชุม/สัมมนาผลงานวิจัยเชิงปฏิบัติการให้กับกลุ่มเป้าหมายและองค์การบริหารส่วนตำบลกำพี้ เพื่อนำไปจัดทำแผนปฏิบัติงานประจำปี

6) การจัดทำฐานข้อมูลออนไลน์ เพื่อเผยแพร่และถ่ายทอดเทคโนโลยีสู่สาธารณชน

7) การจัดทำรูปเล่มที่สมบูรณ์

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้การประเมินสถานะชนบทแบบมีส่วนร่วม (Participatory Rural Appraisal: PRA) การวิจัยเรื่องการพัฒนาผู้นำทางจริยธรรมต้นแบบของผู้สูงอายุบนฐานฮีต-คองวัฒนธรรมอีสาน ใน จังหวัดมหาสารคาม ได้ผลการวิจัย

1. สภาพปัญหาและศักยภาพของผู้สูงอายุในตำบลท่าสองคอน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม
ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัญหาและศักยภาพของผู้สูงอายุในตำบลท่าสองคอนดังนี้

1.1 สถานการณ์ผู้สูงอายุในชุมชนท่าสองคอน ปัจจุบันผู้สูงอายุในชุมชนท่าสองคอนได้มีการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตเนื่องจากชุมชนเป็นสภาพกึ่งเมืองกึ่งชนบทแต่อย่างไรก็ตามประชาชนในพื้นที่ยังคงมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกันในชุมชนอยู่กันแบบระบบเครือญาติ จะเห็นได้จากการร่วมมือหรือร่วมกิจกรรมของชุมชนตามประเพณีในชุมชนของตนเองอย่างเคร่งครัด

1.2 ธรรมชาติและการเปลี่ยนแปลงผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุในชุมชนท่าสองคอนมีการเปลี่ยนแปลงทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านร่างกาย ทางด้านจิตใจ และทางด้านอารมณ์ การเปลี่ยนแปลงทั้งสามด้านดังกล่าวนี้จึงเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องทำให้ผู้สูงอายุรู้และเข้าใจธรรมชาติความเสื่อมของผู้สูงอายุ ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจอารมณ์ และสังคม ให้เกิดการยอมรับในความเป็นจริงของชีวิต ทราบต้นเหตุ ทราบปัจจัย เพื่อพร้อมที่จะป้องกันแก้ไขต่อสิ่งที่เกิด

ด้วยสติ สามารถนำภูมิปัญญาสร้างความมั่นคงสังคมและชุมชนโดยการสนับสนุนให้มีบทบาทหรือให้มีกิจกรรมมีส่วนในการสร้างประโยชน์แก่ชุมชน

1.3 ศักยภาพของผู้สูงอายุในตำบลท่าสองคอนด้านประเพณีวัฒนธรรมฮีตสิบสองคองสิบสี่ มีบทบาทในฐานะเป็นผู้นำทางด้านจริยธรรมเป็นผู้ปฏิบัติและผู้ถ่ายทอดประเพณีฮีตสิบสองคองสิบสี่ซึ่งถูกเรียกขานตามหน้าที่ดังนี้ 1.มรรคนายก 2.เฒ่าเจ้าหรือขจ่า 3.หมอธรรม 4.หมอสูตร หรือ หมอทำขวัญ 5.พ่อขามแม่ขาม

เมื่อพิจารณาถึงสภาพปัญหาและศักยภาพของผู้สูงอายุในตำบลท่าสองคอนดังกล่าวข้างต้น การดำเนินการเพื่อการพัฒนาผู้นำทางจริยธรรมต้นแบบของผู้สูงอายุหลักฮีต-คองวัฒนธรรมอีสานผู้สูงอายุถือเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นเพื่อให้การจัดการปัญหาของประชาชนได้ด้านจริยธรรมอย่างครอบคลุมและรอบด้าน ตลอดจนการทำงานแบบมีส่วนร่วมจะเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุเป็นกลุ่มแกนนำด้านจริยธรรมของตำบลท่าสองคอน ใช้ประสบการณ์ และวิถีการทำงานแบบเครือข่าย จะเป็นการสร้างเสริมศักยภาพชุมชนท้องถิ่นให้พลังเข้มแข็ง สร้างความสุขและความยั่งยืนได้ จะเห็นได้ว่า คุณลักษณะเด่นของความเข้มแข็งทางด้านรักษาฮีตคองและบทบาทในการเป็นผู้นำและผู้ปฏิบัติตามฮีตคองอย่างเคร่งครัดน่าจะถือได้ว่าเป็นการพัฒนาเป็นผู้นำจริยธรรมต้นแบบตามหลักฮีตคองวัฒนธรรมในตำบลท่าสองคอน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคามได้

2. เพื่อพัฒนาผู้นำทางจริยธรรมต้นแบบของผู้สูงอายุหลักฮีต-คองวัฒนธรรมอีสานในตำบลท่าสองคอน อำเภอเมืองจังหวัดมหาสารคาม

ผลการวิจัยพบว่าการพัฒนาผู้นำทางจริยธรรมต้นแบบของผู้สูงอายุหลักฮีต-คองวัฒนธรรมอีสานในตำบลท่าสองคอน อำเภอเมืองจังหวัดมหาสารคามนั้น ใช้กระบวนการในการพัฒนาภาวะผู้นำ 1 กระบวนการคือ ผู้สูงอายุพัฒนาด้วยตัวเอง โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ มรรค 8 เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตจนพัฒนาเป็นภาวะผู้นำ ซึ่งส่วนภาวะผู้นำจริยธรรมตามหลักธรรมของมรรค 8 สามารถอธิบายคุณลักษณะภาวะผู้นำทางจริยธรรมคุณธรรมต้นแบบของผู้สูงอายุตามหลักฮีตคองอีสาน 8 ข้อ คือ

1.สัมมาทิฐิ (ความเห็นที่ถูกต้อง) คือ ปฏิบัติตนเป็นผู้นำในด้านจริยธรรมบนฐานฮีตคองอีสาน และนำความรู้ไปใช้ให้เกิด ประโยชน์ มีคุณค่าต่อ ตนเองและส่วนรวม

2.สัมมาสังกัปปะ (ความคิดที่ถูกต้อง) คือ ปฏิบัติตนเป็นผู้นำในการ บริจาคทรัพย์ช่วยเหลือสิ่ง ที่เป็นสาธารณประโยชน์ ช่วยเพิ่มพูนความรู้ให้แก่ผู้อื่น มีน้ำใจไมตรี รู้จักให้อภัยและเสียสละ

3.สัมมาวาจา (วาจาที่ถูกต้อง) คือ พูดจานุ่มนวล น้ำเสียงมีวิธีการ ชักชวนเพื่อนหรือผู้อื่นเข้า ร่วมกิจกรรมฮีตคองในชุมชน

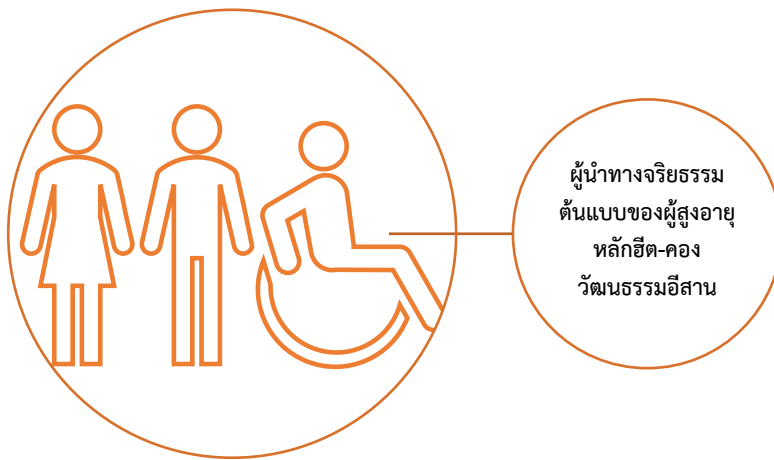
4.สัมมากัมมันตะ (การปฏิบัติที่ถูกต้อง) คือ ปฏิบัติตนเป็นผู้นำร่วมคิด ร่วมทำกิจกรรม ในในชุมชน รับฟังความคิดเห็น ของผู้อื่น รู้จักทำงานร่วมกับผู้อื่นได้

5. สัมมาอาชีวะ (การหาเลี้ยงชีพที่ถูกต้อง) คือ ปฏิบัติตนเป็นผู้นำประกอบอาชีพหรือปฏิบัติงานใดๆ ด้วยความซื่อสัตย์สุจริตไม่หลอกลวงผู้อื่น

6. สัมมาวาယามะ (ความเพียรที่ถูกต้อง) คือ ปฏิบัติตนเป็นผู้นำในการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ

7. สัมมาสติ (การมีสติที่ถูกต้อง) คือ ปฏิบัติตนเป็นผู้นำโดยการ จูงใจให้ประชาชนในชุมชน ร่วม ประเพณีวัฒนธรรมอย่างมีสติ รอบคอบ

8. สัมมาสมาธิ (การมีสมาธิที่ถูกต้อง) คือ ปฏิบัติตนเป็นผู้นำประสานงานให้การปฏิบัติพิธีกรรม ต่างๆ อย่างถูกต้องเหมาะสม

- 1. สัมมาทิฐิ (ความเห็นที่ถูกต้อง)
- 2. สัมมาสังกัปปะ (ความคิดที่ถูกต้อง)
- 3. สัมมาวาจา (วาจาที่ถูกต้อง)
- 4. สัมมากัมมันตะ (การปฏิบัติที่ถูกต้อง)
- 5. สัมมาอาชีวะ (การหาเลี้ยงชีพที่ถูกต้อง)
- 6. สัมมาวาယามะ (ความเพียรที่ถูกต้อง)
- 7. สัมมาสติ (การมีสติที่ถูกต้อง)
- 8. สัมมาสมาธิ (การมีสมาธิที่ถูกต้อง)

แผนภาพที่ 1 ผู้นำทางจริยธรรมต้นแบบของผู้สูงอายุหลักฮีต-คองวัฒนธรรมอีสาน

3. เพื่อพัฒนาให้เป็นผู้นำทางจริยธรรมต้นแบบของผู้สูงอายุตามหลักฮีตคองวัฒนธรรมอีสานใน ตำบลท่าสองคอน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาให้เป็นผู้นำทางจริยธรรมต้นแบบของผู้สูงอายุตามหลักฮีตคองวัฒนธรรมอีสานในตำบลท่าสองคอน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม เป็นกระบวนการสืบเนื่องจากการค้นหาสูงอายุที่กำลังดำเนินชีวิตตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ มรรค 8 อันเป็นคุณลักษณะของภาวะผู้นำทางจริยธรรม โดยมีกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน 2 กระบวนการดังต่อไปนี้

กระบวนการที่ 1 การสร้างพื้นที่ให้ผู้สูงอายุได้มีกิจกรรมร่วมกันได้แสดงออกถึงภาวะผู้นำ

การสร้างพื้นที่ให้ผู้สูงอายุได้มีกิจกรรมร่วมกันได้แสดงออกถึงภาวะผู้นำในชุมชนท่าสองคอนนั้นมี 2 ลักษณะ ดังนี้

1. การสร้างพื้นที่ให้ผู้สูงอายุได้มีกิจกรรมร่วมกันได้แสดงออกถึงภาวะผู้นำอย่างเป็นทางการตามแผนพัฒนาท้องถิ่นองค์การบริหารส่วนตำบลท่าสองคอน (พ.ศ.2561-2565) ดังนี้

แผนยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนาคุณภาพชีวิต (การสงเคราะห์เด็ก สตรี ผู้สูงอายุ ผู้พิการ ผู้ด้อยโอกาสและผู้ป่วยเอดส์) แผนงานที่ 3. แผนงานสังคมสงเคราะห์ มีโครงการที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ ดังนี้ 1. โครงการพัฒนาศักยภาพและคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตำบลท่าสองคอน 2. โครงการห่วงใยผู้สูงอายุอย่างยั่งยืน 3. โครงการโรงเรียนผู้สูงอายุ 4. โครงการ 3 วัยสานสัมพันธ์ 5. โครงการครอบครัวสัมพันธ์ นอกจากนี้ยังมีแผนยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับประเพณี ศาสนาและวัฒนธรรมที่ผู้สูงอายุมีบทบาทในการร่วมกิจกรรม คือ แผนยุทธศาสตร์ที่ 4 การพัฒนาด้านการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

แผนที่ 4.1 แผนการศึกษา เช่น 1.โครงการสนับสนุนส่งเสริมประเพณีแห่พระพุทธรูปไม้ 2. โครงการกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาเนื่องในวันมาฆบูชา 3.โครงการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

แผนที่ 4.2 เช่น 1.โครงการสืบสานส่งเสริม ประเพณีบุญเดือนยี่ (บุญผะเหวด) 2.โครงการสืบสานประเพณีบุญข้าวจี่ 3.โครงการสืบสานประเพณีบุญบั้งไฟ 4.โครงการสืบสานประเพณีบุญข้าฮะ 5.โครงการสืบสานประเพณีออกพรรษา 6. โครงการสืบสานประเพณีลอยกระทง 7.โครงการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในตำบลท่าสองคอน 8.โครงการสืบสานประเพณีเข้าพรรษา ซึ่งมีหน่วยงานที่รับผิดชอบคือ กองการศึกษา อบต.ท่าสองคอน จัดงบประมาณให้ปีละ 30,000-50,000 บาท ในปี 2563-2565

2. การสร้างพื้นที่ให้ผู้สูงอายุได้มีกิจกรรมร่วมกันได้แสดงออกถึงภาวะผู้นำอย่างไม่เป็นทางการ การสร้างพื้นที่ให้ผู้สูงอายุได้มีกิจกรรมร่วมกันได้อย่างไม่เป็นทางการนั้น ส่วนมากจะเป็นกิจกรรมในรูปแบบบุญประเพณีที่จัดขึ้นในชุมชน โดยไม่มีใครแต่งตั้งหรือสนับสนุนงบประมาณ แต่เป็นในลักษณะจิตอาสาและเข้าร่วมในฐานะเป็นบุคคลที่มีภูมิปัญญาและเคารพศรัทธาในชุมชน เช่น ประเพณีเกี่ยวกับความเชื่อของชุมชนที่เกี่ยวกับผีหรือวิญญาณ ผีตาแฮก ผีปู้ตา ผีไร่ผีนา ผู้สูงอายุจะมีพื้นที่ในการแสดงภาวะผู้นำอยู่เสมอ หรือกิจกรรมที่ชุมชนจัดขึ้นที่วัด บุญผ้าป่า บุญกฐิน กิจกรรมฮีต12 ที่จัดภายในวัดทุกกิจกรรม ผู้สูงอายุเป็นผู้ที่แสดงบทบาทในฐานะผู้นำประกอบพิธี แนะนำวิธีการปฏิบัติแก่ลูกหลาน หากขาดผู้สูงอายุที่เป็นผู้นำทางด้านจิตวิญญาณในชุมชนแล้วกิจกรรมทุกอย่างอาจจะไม่สำเร็จลงได้ ผู้สูงอายุเปรียบประดุจแม่เหล็กเป็นแรงดึงดูดให้ลูกหลานปฏิบัติและรักษาสืบทอดประเพณีวัฒนธรรมที่ตนเองได้รับจากบรรพบุรุษอย่างต่อเนื่องมายาวนาน

กระบวนการที่ 2 การสร้างระบบการทำงานเครือข่ายผู้นำทางจริยธรรมต้นแบบ

การสร้างระบบการทำงานเครือข่ายผู้นำทางจริยธรรมต้นแบบนั้นเกิดขึ้นได้จากกิจกรรมที่หน่วยงานรัฐจัดโครงการและสนับสนุน โครงการที่จัดจากหน่วยงานของรัฐนี้สามารถสร้างการทำงานเครือข่ายผู้นำทางจริยธรรมต้นแบบได้ เพราะเป็นสถานที่ที่รวมผู้สูงอายุในชุมชนตำบลท่าสองคอน จำนวน 23 ชุมชน เนื่องจากมีการรวมตัวกันในโครงการ มีปฏิสัมพันธ์กัน จะมีการแลกเปลี่ยนภูมิปัญญาและองค์ความรู้ จากการจัดกิจกรรมร่วมกับหน่วยงานองค์การบริหารส่วนตำบลท่าสองคอนพบว่า รูปแบบของกิจกรรมทั้งหมดเป็นในรูปแบบการมีส่วนร่วมการแสดงความคิดเห็น การปฏิบัติทุกโครงการ ส่วนมากผู้สูงอายุเองในฐานะเป็นผู้มีประสบการณ์จะเป็นผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ของตนสู่กลุ่มผู้สูงอายุด้วยกัน จากความหลากหลายความรู้ภูมิ

.....

ปัญหาของผู้สูงอายุที่มาร่วมกัน ในองค์ความรู้แขนงที่แตกต่างกันเกิดการเรียนรู้จากกันและกัน เช่น ผู้สูงอายุบางคนมีความรู้เรื่องขั้นตอนการประกอบพิธีกรรมที่ได้รับหรือเรียนรู้มาจากบรรพบุรุษ ผู้สูงอายุบางคนมีความรู้เรื่องการแต่งกลอน ผู้สูงอายุบางคนมีความรู้ด้านร้องรำ จากความหลากหลายขององค์ความรู้ก่อให้เกิดการทำงานกันอย่างเป็นระบบและเครือข่าย ผู้สูงอายุจะรู้กันว่าใครเป็นผู้มีความรู้เด่นเรื่องอะไร จะเปลี่ยนกันแสดงภาวะผู้นำในแต่ละชนิดกิจกรรมที่ตนถนัด

กล่าวโดยสรุปกระบวนการพัฒนาการใช้ผู้นำทางจริยธรรมต้นแบบของผู้สูงอายุตามหลัก ฮิตคองวัฒนธรรมอีสานในตำบลท่าสองคอน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม นั้นจะเห็นได้ว่าเป็นการพัฒนาและใช้อย่างเป็นระบบ คือ การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมส่วนตนในขั้นตอนแรกและการนำไปใช้โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนในการสร้างพื้นที่ให้ผู้สูงอายุแสดงภาวะผู้นำทางจริยธรรมของตนผ่านกิจกรรมหรือโครงการที่มีอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ และหน่วยงานรัฐเองก็มีส่วนสนับสนุนให้ผู้สูงอายุสร้างระบบการทำงานเครือข่ายผู้นำทางจริยธรรมต้นแบบของตนเองด้วยการจัดโครงการ จัดกิจกรรมสนับสนุน

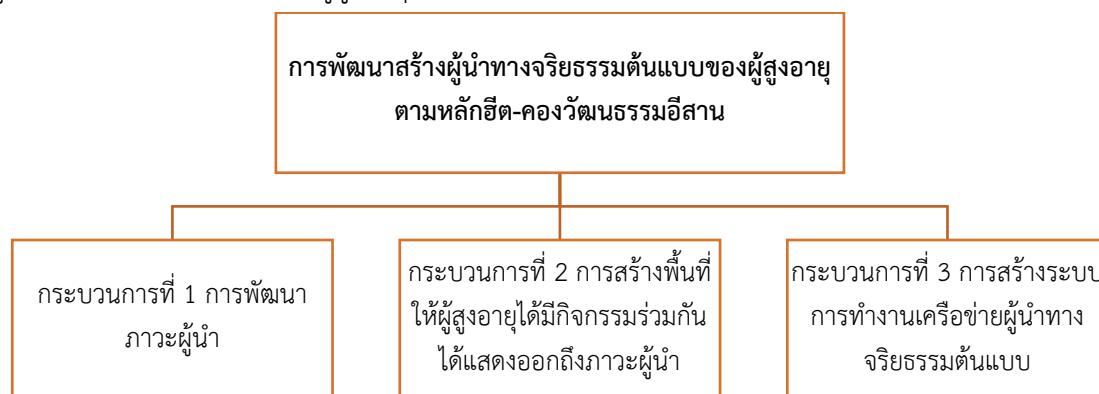
4.สรุปผลการพัฒนาสร้างผู้นำทางจริยธรรมต้นแบบของผู้สูงอายุตามหลักฮิต-คองวัฒนธรรมอีสานในตำบลท่าสองคอน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

จากการประมวลองค์ความรู้วิธีการพัฒนาผู้นำทางจริยธรรมต้นแบบของผู้สูงอายุตามหลักฮิต-คองวัฒนธรรมอีสานทั้ง 3 กระบวนการ คือ

กระบวนการที่ 1 การพัฒนาภาวะผู้นำ คือ ผู้สูงอายุพัฒนาด้วยตัวเอง โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ มรรค 8 เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตจนพัฒนาเป็นภาวะผู้นำ

กระบวนการที่ 2 การสร้างพื้นที่ให้ผู้สูงอายุได้มีกิจกรรมร่วมกันได้แสดงออกถึงภาวะผู้นำ

กระบวนการที่ 3 การสร้างระบบการทำงานเครือข่ายผู้นำทางจริยธรรมต้นแบบ การฝึกฝนตนเองและการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงของผู้สูงอายุ ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้สามารถนำไปบูรณาการเป็นผู้นำทางจริยธรรมต้นแบบของผู้สูงอายุตามหลักฮิต-คองวัฒนธรรมอีสานได้

แผนภาพที่ 2 การพัฒนาสร้างผู้นำทางจริยธรรมต้นแบบของผู้สูงอายุตามหลักฮิต-คองวัฒนธรรมอีสาน

อภิปรายผล

การอภิปรายผลการวิจัย เรื่อง การพัฒนาผู้นำทางจริยธรรมต้นแบบของผู้สูงอายุบนฐานฮีต-คองวัฒนธรรมอีสาน ในจังหวัดมหาสารคาม ดังนี้

1. สภาพปัญหาและศักยภาพของผู้สูงอายุในตำบลท่าสองคอน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ผลการวิจัยพบว่า ปัจจุบันผู้สูงอายุในชุมชนท่าสองคอนได้มีการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตเนื่องจากชุมชนเป็นสภาพกึ่งเมืองกึ่งชนบท แต่อย่างไรก็ตามประชาชนในพื้นที่ยังคงมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกันในชุมชนอยู่กันแบบระบบเครือญาติ จะเห็นได้จากการร่วมมือหรือร่วมกิจกรรมของชุมชนตามประเพณีในชุมชนของตนเองอย่างเคร่งครัด และศักยภาพของผู้สูงอายุในตำบลท่าสองคอนด้านประเพณีวัฒนธรรมฮีตสิบสองคองสิบสี่ มีบทบาทในฐานะเป็นผู้นำทางด้านจริยธรรมเป็นผู้ปฏิบัติและผู้ถ่ายทอดประเพณีฮีตสิบสองคองสิบสี่ สอดคล้องกับงานวิจัยของ กาญจนา พระสุทา (2545) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ ตำบล หนองบ่อ อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นงานวิจัยเชิงสำรวจมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการ เข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ โดยกลุ่มเป้าหมายคือผู้สูงอายุที่มีชื่อในทะเบียนบ้านเขต รับผิดชอบของสถานีอนามัย หนองบ่อ จำนวน 376 คน ผลการวิจัยพบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่อาศัยอยู่ บ้านของตนเองมีบทบาทเป็นหัวหน้าครอบครัว อยู่ร่วมกับสมาชิกของครอบครัว 1-5 คนประกอบด้วยคู่ สมรสและบุตรหลาน ผู้สูงอายุมีความสัมพันธ์กับคนในครอบครัวเป็นอย่างดี ด้วยการปรนนิบัติ อำนวยความสะดวกเมื่อมีธุระนอกบ้าน ให้ความเคารพเชื่อฟัง การเยี่ยมเยือนของลูกหลานตามเทศกาล ชื่อของ กินของใช้มาฝาก ส่วนระดับการมีส่วนร่วมกิจกรรมทางสังคม พบว่า ผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมทาง ศาสนาอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนการเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อชุมชน กิจกรรมทางการศึกษา และกิจกรรมนันทนาการ อยู่ในระดับน้อย สะท้อนให้เห็นว่า ผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมน้อย และมีกิจกรรมทาง ศาสนาเป็นกิจกรรมทางสังคมที่มีความสำคัญกับการดำเนินชีวิตและมีระดับการเข้าร่วมมากกว่ากิจกรรม ด้านอื่นๆ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ฌอนอมคักดี บุญสูง และคณะ (2552) ได้ศึกษารูปแบบการสร้างเสริมศักยภาพผู้สูงอายุในการ สร้างคุณค่าให้กับตนเองและชุมชน บ้านดอนกลางใต้ ตำบลธาตุ อำเภวารินชำราบ จังหวัด อุบลราชธานี พบว่า ผู้สูงอายุที่มีศักยภาพที่สร้างคุณค่า ให้กับตนเองและชุมชน แบ่งได้เป็น 7 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มบายศรีสู่ขวัญ กลุ่มดูแลสุขภาพเมื่อเจ็บป่วย กลุ่ม ศาสนาและวัฒนธรรม กลุ่มศิลปวัฒนธรรม กลุ่มช่างและการจักสาน กลุ่มตัวอย่างด้านการครองตน และกลุ่มตัวอย่างด้านความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ

2. การพัฒนาใช้เป็นผู้นำทางจริยธรรมต้นแบบของผู้สูงอายุตามหลักฮีตคองวัฒนธรรมอีสานในตำบลท่าสองคอน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาใช้เป็นผู้นำทางจริยธรรมต้นแบบของผู้สูงอายุตามหลักฮีตคองวัฒนธรรมอีสานในตำบลท่าสองคอน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม เป็นกระบวนการสืบเนื่องจากการค้นหาสูงอายุที่ดำเนินชีวิตตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ มรรค 8 อันเป็นคุณลักษณะของภาวะผู้นำทางจริยธรรม (กระบวนการที่1) โดยมีกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน 2

[280]

กระบวนการ คือ กระบวนการที่ 1) การสร้างพื้นที่ให้ผู้สูงอายุได้มีกิจกรรมร่วมกันได้แสดงออกถึงภาวะผู้นำ 2. กระบวนการที่ 2) การสร้างระบบการทำงานเครือข่ายผู้นำทางจริยธรรมต้นแบบ ประเด็นการสร้างพื้นที่ให้ผู้สูงอายุมีกิจกรรม สอดคล้องกับงานวิจัยของกิตติศักดิ์ ไกรจันทร์ และคณะ (2555) ได้ศึกษาการสร้างพื้นที่ต้นแบบในการสร้างเสริม สุขภาพของผู้สูงอายุในพื้นที่เมือง ชุมชนสามัคคี ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม พบว่า ความรักและความรับผิดชอบต่อบุพการี กลุ่มองค์กรในชุมชนมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ กลุ่ม อสม.มีบทบาทในการสนับสนุนกิจกรรมของศูนย์แพทย์ชุมชนสามัคคี และหน่วยงานอื่น อีกทั้ง องค์การการศึกษาและองค์กรอื่นในชุมชนเห็นความสำคัญต่อการพัฒนาสุขภาพผู้สูงอายุได้ร่วมกันจัดกิจกรรมเพื่อการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุด้วยเช่นกัน และนอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ กาญจนา พระสุทา (2545) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ ตำบล หนองบ่อ อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นงานวิจัยเชิงสำรวจมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการ เข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ โดยกลุ่มเป้าหมายคือผู้สูงอายุที่มีชื่อในทะเบียนบ้านเขต รับผิดชอบของสถานีอนามัยหนองบ่อ จำนวน 376 คน ผลการวิจัยพบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่อาศัยอยู่ บ้านของตนเองมีบทบาทเป็นหัวหน้าครอบครัว อยู่ร่วมกับสมาชิกของครอบครัว 1-5 คนประกอบด้วยคู่ สมรสและบุตรหลาน ผู้สูงอายุมีความสัมพันธ์กับคนในครอบครัวเป็นอย่างดี ด้วยการปรนนิบัติ อำนวยความสะดวกเมื่อมีธุระนอกบ้าน ให้ความเคารพเชื่อฟัง การเยี่ยมเยือนของลูกหลานตามเทศกาล ชื่อของ กินของใช้มาฝาก ส่วนระดับการมีส่วนร่วมกิจกรรมทางสังคม พบว่า ผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมทาง ศาสนาอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนการเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อชุมชน กิจกรรมทางการศึกษา และกิจกรรม นันทนาการ อยู่ในระดับน้อย สะท้อนให้เห็นว่าผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมน้อย และมีกิจกรรมทาง ศาสนาเป็นกิจกรรมทางสังคมที่มีความสำคัญกับการดำเนินชีวิตและมีระดับการเข้าร่วมมากกว่ากิจกรรม ด้านอื่นๆ และประเด็นการสร้างระบบการทำงานเครือข่ายผู้นำทางจริยธรรมต้นแบบ สอดคล้องกับถนอมศักดิ์ บุญสูง และคณะ (2552) ได้ศึกษารูปแบบการสร้างเสริมศักยภาพผู้สูงอายุในการ สร้างคุณค่าให้กับตนเองและชุมชน บ้านดอนกลางใต้ ตำบลธาตุ อำเภวารินชำราบ จังหวัด อุบลราชธานี พบว่า การสร้างเสริมศักยภาพผู้สูงอายุในการสร้างคุณค่า ให้กับตนเองและชุมชนที่กำหนดร่วมกันมี 4 รูปแบบคือ 1) รูปแบบการทางงบประมาณมาดำเนินการ เกี่ยวกับการเยี่ยมผู้สูงอายุ 2) รูปแบบการจัดงานแสดงศักยภาพผู้สูงอายุ 3) รูปแบบการจัดทีมดูแล ผู้สูงอายุเพื่อนำความรู้ที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุที่ผ่านมาประยุกต์ใช้ในการดูแลให้กำลังใจและ ช่วยเหลือผู้สูงอายุ และ 4) รูปแบบการจัดทำทำเนียบรายชื่อผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ เพื่อให้ผู้สูงอายุได้มี โอกาสถ่ายทอดความรู้หรือภูมิปัญญาให้กับนักเรียน นักศึกษา ผู้สนใจทั่วไป สำหรับการแสวงหาความ ร่วมมือของชุมชนในการดูแลและสร้างเสริมศักยภาพของผู้สูงอายุมีองค์กรทั้งในหมู่บ้านและอยู่นอก หมู่บ้านเข้ามามีส่วนร่วมเช่น ศูนย์สุขภาพชุมชนบัววัดวิทยาลัยการสาธารณสุขสุรินทร์ จังหวัด อุบลราชธานี โรงเรียนบ้านดอนกลาง องค์การบริหารส่วนตำบลธาตุ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านและอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุ

[281]

ข้อเสนอแนะ

การพัฒนาผู้นำทางจริยธรรมต้นแบบของผู้สูงอายุบนฐานฮีต-คองวัฒนธรรมอีสาน ในจังหวัดมหาสารคาม มีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย องค์การบริหารส่วนตำบลท่าสองคอน สามารถนมรรค8โมเดล ไปพัฒนาต่อยอดโดยการนำไปบรรจุเป็นข้อบัญญัติท้องถิ่นหรือแผนพัฒนาท้องถิ่น

1.2 ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ มีการขยายผลการพัฒนาผู้นำทางจริยธรรมต้นแบบของผู้สูงอายุตามหลักฮีตคองวัฒนธรรมอีสานในตำบลท่าสองคอน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคามสู่พื้นที่อื่น ๆ ต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรนำรูปแบบการพัฒนาผู้นำทางจริยธรรมต้นแบบของผู้สูงอายุตามหลักฮีตคองวัฒนธรรมอีสานที่ได้จากการวิจัยนี้ไปใช้ปรับกับชุมชนอื่นที่มีบริบทของปัญหาและชุมชนใกล้เคียงกัน

2.2 ควรศึกษาวิจัยในชุมชนด้วยการขยายผลครอบคลุมทุกเพศทุกวัยที่ต้องการบุคคลที่มีภาวะผู้นำทางจริยธรรมเป็นต้นแบบของการดำเนินชีวิต

เอกสารอ้างอิง

กรมกิจการผู้สูงอายุกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2562). สิทธิผู้สูงอายุสหประชาชาติ.

[Online] http://www.dop.go.th/upload/laws/law_th_20152509143815_1.pdf [20 กรกฎาคม 2562]

กาญจนา พระสุทา และคณะ. (2545). การศึกษาเกี่ยวกับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุตำบลหนองบ่อ อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี. นครปฐม : สถาบันราชภัฏนครปฐม

กิตติศักดิ์ ไกรจันทร์ และคณะ (2555). การสร้างพื้นที่ต้นแบบในการสร้างเสริม สุขภาพของผู้สูงอายุในพื้นที่เมือง ชุมชนสามัคคี ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม. มหาสารคาม: วิทยาลัยพยาบาลศรีมหาสารคาม

จารุบุตร เรืองสุวรรณ (2525). “ฮีตสิบสอง คองสิบสี่ ระเบียบการปกครองของชาวอีสานสมัยเก่า” ในอีสานรำลึก.กรุงเทพฯ:สมาคมชาวอีสาน

ถนอมศักดิ์ บุญสุ. (2552). รูปแบบการสร้างเสริมศักยภาพผู้สูงอายุในการสร้างคุณค่าให้กับตนเองและชุมชน บ้านดอนกลางใต้ ต.ธาตุ อ.วารินชำราบ จ.อุบลราชธานี. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ธวัช ปุณโณทก. (2547). วรรณกรรมอีสาน. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง

มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. (2558). สถาบันผู้สูงอายุไทย พ.ศ.2557. กรุงเทพฯ:อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง